

תוכן עניינים

א.	מבוא.....	1
ב.	סקירה ספרותית.....	2
ג.	1. מאפיינים דמוגרפיים של משפחות חד הוריות בישראל.....	2
	2. הקשיים במעבר לאימהות.....	2
	3. הקשיים בשילוב תפקידים.....	3
	4. הקשיים בקרב אימהות חד הורית.....	4
	ג. 1.4. קשיים בקרב אימהות חד הוריות גרושות.....	5
	ג. 2.4. קשיים בקרב אימהות חד הורית יחידנית.....	6
	5. תחושת בדידות בהיבטים של זוגיות וחברה.....	7
	ג. 6. סיכום הסקירה.....	9
ג.	שיטה.....	10
ד.	1. משתנים.....	10
	2. המדגם ותיאורו.....	10
	ד. 3. תיאור השאלון (ראה נספח 1).....	12
	ד. 4. מהלך המחקר.....	13
ה.	דיון בממצאים.....	16
ו.	סיכום ומסקנות.....	18
	ביבליוגרפיה.....	19
	נספחים.....	23

א. מבוא

התא המשפחתי נתפס לרב כמודל הקלאסי – של שני הורים ממינים שונים המגדלים את ילדיהם. עם זאת, התא המשפחתי הולך ונעשה מגוון יותר, ויש לתת לנושא דגש גדול יותר בתחום המחקרי והחינוכי. עם השנים אנו נחשפים למשפחות בהרכבים מגוונים, המחקר הנוכחי עוסק בשתיים מצורותיו של התא המשפחתי בראשו עומד הורה יחיד: אימהות חד הוריות גרושות ואימהות חד הוריות יחידניות, ובוחן את תחושת הבדידות המדווחת בקרב אוכלוסיות אלה. אימהות גרושות ויחידניות באופן דומה, מתמודדות עם ניהול משק הבית לבדן. אולם אימהות גרושות מתמודדות עם קשיים נוספים, כגון התקשורת מול הילדים והגרוש וניפוץ חלומותיהן לגבי התא המשפחתי (Cohen, Leichtentritt & Volpin, 2014). בקרב אימהות גרושות, גידול הילדים לבד לא תוכנן מראש ולא הייתה מחשבה מקדימה לנושא טרם הכניסה להריון, מכאן שהורות חד הורית עבור אימהות גרושות מצריכה תהליך של קבלת המצב החדש אחרי שהילדים כבר נולדו. לעומתן, אימהות חד-הוריות יחידניות הן אימהות הבוחרות לגדל את ילדיהן ללא אב עוד לפני הכניסה להריון (וייס-שדה ושחר, 2014), עבורן הורות יחידנית אינה הפתעה והן מגיעות אליה כשהן מוכנות ובשלות. לרב הן מהמעמד הבינוני, עצמאיות, בעלות השכלה גבוהה וממוצע גילן עומד על 36 (בר-צורי וטל, 2002).

המחקר הנוכחי עוסק בתחושת הבדידות המדווחת בקרב אימהות חד – הוריות גרושות ויחידניות, המתמודדות לבדן עם גידול הילדים, ניהול משק הבית, מציאת זוגיות ועוד. על אף הדמיון בקשיים איתם מתמודדות שתי האוכלוסיות ישנם מאפיינים שונים אשר עוצמתם והשפעתם ניכרת והם משפיעים על תחושת הבדידות המדווחת בקרב כל אחת מהאוכלוסיות. כדי ללמוד על שתי האוכלוסיות יש לאמוד את ההבדלים בניהן וזאת במטרה לבנות תוכניות תמיכה והתערבות יעילות אשר יסייעו לקדם רווחה נפשית בקרב אותן האימהות.

שאלת המחקר בוחנת כאן האם קיים הבדל בתחושת הבדידות בין אימהות חד הוריות גרושות ויחידניות. שאלת המחקר תיבדק באמצעות שאלון שיחולקו ל – 32 אימהות חד הוריות, 17 אימהות חד הוריות גרושות ו – 15 אימהות חד הוריות יחידניות, בגילאים 34-55. הכרת ההבדלים בין הקבוצות, צורכיהן ומאפייניהן הייחודיים תעזור בבניית תוכניות התערבות מועילות שמטרתן לשפר את איכות חייהן וחיי ילדיהן (Taylor & Conger, 2017).

ב. סקירה ספרותית

1.1. מאפיינים דמוגרפיים של משפחות חד הוריות בישראל

מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי, 12.3% מכלל המשפחות הן משפחות חד הוריות עם ילדים בכל גיל, כ-6% מכלל המשפחות (כ-117 אלף) הן משפחות חד-הוריות עם ילדים עד גיל 17, נתון זה לא השתנה בעשור האחרון. בתוך המשפחות החד הוריות כ-92% ממשפחות אלו עומדת אישה. כ-20% מכלל האימהות החד-הוריות עם ילדים עד גיל 17, הן רווקות - יחידניות, בהשוואה לכ-15% לפני עשור. במחוזות הדרום וחיפה נמצא האחוז הגבוה ביותר של משפחות חד-הוריות עם ילדים. מבחינת חלוקה לסוגי משפחות חד-הוריות, ביותר ממחצית (54%) מהמשפחות החד-הוריות עם ילדים עד גיל 17 ראש המשפחה היה הורה גרושה, ב-19% - רווקה/יחידנית (כמעט כולן נשים יהודיות), ב-17% - נשוי/אה אך חיה בנפרד וביתר אלמן/ה - 10% (למ"ס, 2017א). בשנת 2015 היו בישראל 21.8 אלף אימהות חד-הוריות יחידניות עם ילדים עד גיל 17, שהן כ-20% מכלל האימהות החד-הוריות עם ילדים בגיל זה (למ"ס, 2017).

כאשר בוחנים שילוב תפקידים בין הורות חד הורית וקריירה, ניתן לראות כי בתוך המשפחות חד-הוריות, 81.0% הינן משפחות עם מועסקים בשוק העבודה. אחוז משקי הבית עם מועסקים עולה ככל שעולה גילו של הילד הצעיר (תופעה שנכונה לגבי תעסוקת נשים בכלל). במשקי בית של משפחות חד-הוריות שבהם גיל הילד הצעיר הוא 0-4 שנים, 79.0% הם משקי בית עם מועסקים בשוק העבודה, ואילו במשקי בית שבהם גיל הילד הצעיר הוא 15-17 שנים עולה אחוז משקי הבית עם מועסקים ל-88.8% (למ"ס, 2017א).

לסיכום, מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי מספר המשפחות החד הוריות בישראל הולך וגדל על השנים. כמו כן, בקרב המשפחות החד הוריות, מספר המשפחות בראשן עומדות אימהות עצמאיות גדול יותר ממספר המשפחות בראשן עומדים אבות. מבחינת החלוקה לאימהות גרושות ויחידניות, ניתן לראות פער מספרי גדול בין אימהות גרושות ואימהות יחידניות, כך שברב המשפחות החד הוריות בישראל עומדות אימהות גרושות.

1.2. הקשיים במעבר לאימהות

הפיכתה של האישה לאם היא נקודת מעבר עמוקה ובעלת חשיבות מרכזית ומובילה לשינויי בחיי האישה, בתהליך זה זהותה משתנה והיא מתחילה להבין מזה אומר להיות אישה. בנוסף, בתהליך זה באים לידי ביטוי מערכת של פעילויות ויחסים חברתיים הקשורים בגידול, טיפוח וטיפול בילדים (Oakley, 2005). עם זאת, ניתן לראות הבדלים אינדיבידואליים בתפיסת התהליך של הכניסה לאימהות ובתפיסת המשמעות של תפקיד האם. חוויית הלידה מובילה לתחושת בלבול בחודשים הראשונים לאימהות, ונשים מתמודדות בדרכים שונות כדי לצבור ביטחון אישי ולהיות יותר בטוחות באימהות שהן (Miller, 2007). בנוסף, מילר (Miller, 2007) טוענת